EUROOPA
KOMISJON

Brüssel, 6.6.2024
COM(2024) 232 final

Soovitus:

NÕUKOGU OTSUS,

millega antakse luba alustada läbirääkimisi disainilahenduste õiguse lepingu üle

SELETUSKIRI

1. ETTEPANEKU TAUST

Ettepaneku põhjused ja eesmärgid

Maailma Intellektuaalse Omandi Organisatsiooni (WIPO) juurde on loodud kaubamärkide, tööstusdisainilahenduste ja geograafiliste tähiste alase õiguse alaline komitee, mis tegutseb foorumina, kus arutada kaubamärke, tööstusdisainilahendusi ja geograafilisi tähiseid reguleeriva õiguse järkjärgulise rahvusvahelise arengu käigus esilekerkivaid küsimusi, ning hõlbustab selles valdkonnas koordineerimist ja annab suuniseid, sealhulgas riigisiseste õigusaktide ja menetluste ühtlustamisel.

Esimesed ettepanekud disainilahenduste registreerimise rahvusvahelise ühtlustamise ja lihtsustamise kohta esitati kaubamärkide, tööstusdisainilahenduste ja geograafiliste tähiste alase õiguse alalisele komiteele 2005. aastal.

Pärast 2009. aastal selliste teemade kindlakstegemist, milles osalejatel peaks olema sarnane seisukoht, esitas kaubamärkide, tööstusdisainilahenduste ja geograafiliste tähiste alase õiguse alalise komitee sekretariaat komiteele 2010. aastal tööstusdisainilahendusi reguleerivaid õigusnorme ja menetlusi käsitleva lepingu esimese eelnõu.

Ajalooliselt on Euroopa Liit (edaspidi „EL“ või „liit“) innukalt pooldanud disainilahenduste reguleerimise ühtlustamist ja teinud üleskutseid kutsuda kokku diplomaatiline konverents, kus võtta vastu disainilahenduste kaitset reguleerivate õigusnormide ühtlustamise leping (edaspidi „disainilahenduste õiguse leping“), mis väljendaks kõigi WIPO liikmesriikide huve, olenemata nende arengutasemest.

2022. aastal otsustas WIPO peaassamblee kutsuda kokku kaks diplomaatilist konverentsi, mis peaksid toimuma enne 2024. aasta lõppu. Üks konverents intellektuaalomandit, geneetilisi ressursse ja geneetiliste ressurssidega seotud põlisteadmisi käsitleva rahvusvahelise õigusakti (edaspidi „geneetiliste ressursside õigusakt“) sõlmimiseks ning teine disainilahenduste õiguse lepingu sõlmimiseks ja vastuvõtmiseks.

Diplomaatilise konverentsi ettevalmistamiseks ja selle korralduse kindlaksmääramiseks otsustas WIPO peaassamblee kutsuda 2023. aasta teisel poolel kokku ettevalmistuskomitee. Ettevalmistuskomitee arutas töökorra kavandit, mis esitatakse diplomaatilisele konverentsile vastuvõtmiseks, konverentsil osalema kutsutud isikute nimekirja ja kutsete kavandeid ning muid konverentsiga seotud korralduslikke küsimusi. Ettevalmistuskomitee on ühtlasi kiitnud heaks disainilahenduste õiguse lepingu haldus- ja lõppsätete esialgse ettepaneku.

Ettevalmistuskomitee otsustas kutsuda ELi diplomaatilisele konverentsile eridelegatsioonina.

Lisaks andis WIPO peaassamblee kaubamärkide, tööstusdisainilahenduste ja geograafiliste tähiste alase õiguse alalisele komiteele korralduse kohtuda enne ettevalmistuskomitee kokkukutsumist 2023. aasta teisel poolel erakorralisel istungil, et kõrvaldada disainilahenduste õiguse lepingu eelnõus esinevad suuremad lüngad.

2. HUVITATUD ISIKUTEGA KONSULTEERIMISE JA MÕJU HINDAMISE TULEMUSED

Ei kohaldata.

3. SOOVITUSE ÕIGUSLIK KÜLG

disainilahenduste õiguse lepingu esialgne ettepanek

disainilahenduste õiguse lepingu eesmärk on ühtlustada tööstusdisainilahenduste kaitse taotluste esitamise menetluslikke aspekte ja vorminõudeid. Näiteks käsitletakse selles taotluse esitamise eri etappe, taotluste avaldamist, uudsussoodustuse perioodi (*the grace period*), tööstusdisainilahenduse kujutise esitamist, kirjeldust ja kohustust registreerida litsentsid intellektuaalomandi registris. See ei puuduta aga materiaalõiguslikke küsimusi (disainilahenduse määratlus, kaitse kehtivuse tingimused ja ulatus).

disainilahenduste õiguse leping sisaldab peamiselt menetlussätteid, mis puudutavad järgmisi küsimusi: mõisted (artikkel 1), üldpõhimõtted (artikkel 1a), lepingu kohaldamisala (artikkel 2), disainilahenduse kaitse taotluse sisu (artikkel 3), esindajaid (artikkel 4), taotluse esitamise kuupäeva määramine (artikkel 5), uudsussoodustuse periood taotluse esitamiseks disainilahenduse varasema avalikustamise korral (artikkel 6), nõue esitada taotlus autori nimel (artikkel 7), muudatused ja osadeks jagamine (artikkel 8), disainilahenduse avaldamine (artikkel 9), teatised (artikkel 10), pikendamistaotluste sisu (artikkel 11), tähtaegadega seotud leevendusmeetmed (artiklid 12–13), prioriteedinõuete parandamine ja täiendamine (artikkel 14), litsentsi registreerimise taotlused ja litsentsi registreerimata jätmise tagajärjed (artiklid 15–17), litsentsi äramärkimine (artikkel 18), omanikuvahetuse registreerimine (artikkel 19), nimede ja aadresside muutmine (artikkel 20), vigade parandamine (artikkel 21), tehniline abi lepinguosalistele (artikkel 22) ja lepingule lisatud eeskirjad (artikkel 23).

Lisaks võimaldaks disainilahenduste õiguse lepingu artikkel 3 lepinguosalistel nõuda, et taotlejad avalikustaksid tööstusdisainilahenduses kasutatud või neisse lisatud traditsiooniliste kultuuriliste väljendusvormide, põlisteadmiste ning bioloogiliste ja geneetiliste ressursside päritolu või allika. Kuigi see erineb oma olemuselt geneetiliste ressursside õigusaktiga ette nähtud kohustusliku avalikustamise nõudest, mille lepinguosalised peaksid oma riigisisestesse õigusaktidesse üle võtma, võib see siiski häirida disainilahenduste kaitse saamist jurisdiktsioonides, kus otsustatakse seda rakendada.

Haldus- ja lõppsätetega nähakse ette institutsiooniline raamistik disainilahenduste õiguse lepingu haldamiseks. Muu hulgas on kavas luua assamblee, kus on esindatud lepinguosalised ja kus tegeletakse muude ülesannete hulgas kõigi lepingu alalhoidmise ja arendamise küsimustega (artikkel 24), ning WIPO rahvusvaheline büroo, kes hakkab täitma lepinguga seotud haldusülesandeid (artikkel 25).

Samuti sisaldab eelnõu sätteid disainilahenduste õiguse lepingu läbivaatamise (artikkel 26), lepinguosaliseks saamise õiguse (artikkel 27), jõustumise (artikkel 28), denonsseerimise (artikkel 30) ning keelte, allkirjastamise ja hoiulevõtja (artiklid 31–32) kohta.

disainilahenduste õiguse lepinguga muudetakse disainilahenduste rahvusvaheline registreerimine lihtsamaks ja prognoositavamaks, mis aitab edendada loomemajanduse ja tööstusdisainerite huve. Avalikustamise nõuet võib aga siiski pidada tööstusdisainilahendusi käsitlevate menetlusnormide sekka sobimatuks.

ELi pädevus

Enne, kui diplomaatilisel konverentsil algavad läbirääkimised disainilahenduste õiguse lepingu teksti üle, tuleb teha ELi pädevuse esialgne hindamine. Esialgne hindamine ei mõjuta ELi pädevusele antavat lõplikku hinnangut, mis tuleks anda pärast seda, kui läbirääkimiste osapooled on teksti suhtes kokkuleppele jõudnud. disainilahenduste õiguse lepingu vallas ELi pädevuse üle otsustamisel on asjakohane tugineda Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 3 lõigetele 1 ja 2.

ELi toimimise lepingu artikli 3 lõike 1 kohaselt on ELil ainupädevus küsimustes, mis kuuluvad ühise kaubanduspoliitika valdkonda. Intellektuaalomandit puudutavad rahvusvahelised kohustused peaksid kuuluma ühise kaubanduspoliitika valda, kui neil on konkreetne seos rahvusvahelise kaubandusega, mis peaks seisnema selles, et i) need on peamiselt ette nähtud rahvusvahelise kaubanduse edendamiseks, hõlbustamiseks või reguleerimiseks; ii) neil on rahvusvahelisele kaubandusele otsene ja vahetu mõju. Et hinnata, kas need tingimused on täidetud, tuleb arvesse võtta rahvusvaheliste kohustuste eesmärki ja sisu.

disainilahenduste õiguse lepingu eesmärk on näha ette asjaomase sektori jaoks ühtsed normid, millega ühtlustada tööstusdisainilahenduste kaitse taotlemise menetlusi. disainilahenduste õiguse lepingu eelnõu tekstis ei ole siiski konkreetset sätet, milles täpsustataks lepingu eesmärki. Disainilahenduste õiguse leping aitab parandada tööstusdisainilahenduste süsteemi, muutes seda õiguskindlamaks ja järjepidevamaks. Ühtlustatud vorminõuded ja uudsussoodustuse tingimused, mille kohaselt saab taotleda disainilahenduste kaitset, aitavad kaasa sellele, et ettevõtjad kõikjal maailmas saavad osaleda majandustegevuses võrdsetel alustel. Nende elementide põhjal võib eeldada, et disainilahenduste õiguse lepingu peamine eesmärk on parandada tööstusdisainilahenduste süsteemi tõhusust, läbipaistvust, järjepidevust ja õiguskindlust, et edendada, hõlbustada ja reguleerida rahvusvahelist kaubandust.

disainilahenduste õiguse leping käsitleb peamiselt disainilahenduse kaitse taotluste suhtes kohaldatavaid vorminõudeid ega sisalda peale uudsussoodustuse muid materiaalõiguslikke sätteid (disainilahenduste kaitsekõlblikkus, kaitse ulatus vms). Vorminõuete ühtlustamist võib pidada rahvusvahelist kaubandust mõjutavaks. Näiteks kohtuasjas C-389/15[1] võttis Euroopa Liidu Kohus seisukoha, et ühtse registreerimismehhanismi loomise tagajärjel oleks päritolunimetusi ja geograafilisi tähiseid käsitleval muudetud Lissaboni kokkuleppel otsene ja vahetu mõju rahvusvahelisele kaubandusele, kuna see muudaks ELi ja kolmandate riikide vahelise kaubavahetuse tingimusi (vt punkt 70). Lisaks sisaldab disainilahenduste õiguse leping ühte materiaalõiguse sätet (artikkel 6): uudsussoodustuse perioodi ühtlustamine (6 või 12 kuud). Uudsussoodustus mõjutab vahetult enne disainilahenduse kaitse taotluse esitamist avalikustatud disainilahenduse kaitsekõlblikkust. disainilahenduste õiguse lepingu sellel sättel võib olla otsene ja vahetu mõju disainilahendusi käsitlevatele vaidlustele, mis tekivad rahvusvahelise kaubavahetuse käigus, kui tegemist on disainilahenduste kaitse alla kuuluvate kaupadega.

ELi toimimise lepingu artikli 3 lõike 2 kohaselt on liidul ainupädevus sõlmida rahvusvaheline leping juhul, kui sõlmitav leping võib mõjutada liidu ühiseeskirju või muuta nende reguleerimisala, eeldades et võetavad kohustused kuuluvad valdkonda, mis on liidu ühiseeskirjadega juba suures osas kaetud (ilma et valdkonnad peaksid täielikult kattuma). ELi toimimise lepingu artikli 3 lõike 2 alusel tehtavas analüüsis tuleb arvesse võtta järgmist: i) ELi õigusega ja kõnealuse rahvusvahelise lepingu eelnõu sätetega hõlmatud valdkondi; ii) nende prognoositavat edasist arengut; iii) nende õigusnormide ning sätete laadi ja sisu, et teha kindlaks, kas rahvusvaheline leping võib kahjustada liidu õigusnormide ühetaolist ja järjepidevat kohaldamist ning nendega kehtestatud süsteemi nõuetekohast toimimist.

Disainilahenduste kohta on kaks ELi õigusakti (ja kaks seadusandlikku ettepanekut), mille asjakohasust tuleks disainilahenduste õiguse lepingu kontekstis hinnata.

[1] Kohtuotsus, 25. oktoober 2017, C-389/15, EU:C:2017:798.

disainilahenduste õiguse lepingut kohaldatakse kõigi tööstusdisainilahenduste suhtes, mida saab lepinguosalise õiguse alusel registreerida (artikkel 2). See sisaldab sätteid, millega reguleeritakse disainilahendusele kaitse taotlemise ja registreerimise korda, sealhulgas lubatud nõudeid, mida võib kaitsetaotluse heakskiitmise suhtes esitada (artikkel 3), taotluse esitamise kuupäeva määramise reegleid (artikkel 5), uudsussoodustuse reegleid (artikkel 6), tähtaegu ja leevendusmeetmeid (artikkel 12). Samuti sisaldab see erisätteid õiguste taastamise (artikkel 13) ja vigade parandamise kohta (artikkel 21). Mõned neist sätetest jätavad lepinguosalistele teatava kaalutlusõiguse. Näiteks artiklis 3 (kaitsetaotluste kohta) on sätestatud, et „[i]ga lepinguosaline võib nõuda, et taotlus sisaldaks mõningaid või kõiki järgmisi märkeid või elemente...“. See kaalutlusõigus ei ole siiski absoluutne, kuna artikli 3 lõikes 2 on sätestatud, et „[t]aotluse juures ei või nõuda peale lõikes 1 ja artiklis 10 nimetatute muid märkeid ega elemente“. Seega piirab see lepinguosalise vabadust kehtestada ise oma menetlusnõuded. Mõned sätted võimaldavad seevastu lepinguosalistel teha erandeid materiaalõiguslikest kohustustest, kui taotluse rahuldamine ei ole riigisisese õiguse alusel lubatud (vt näiteks artikkel 21 vigade parandamise kohta).

Direktiiviga 98/71/EÜ (edaspidi „direktiiv“) on ühtlustatud ELi liikmesriikide disainilahenduste kaitset käsitleva materiaalõiguse teatavaid aspekte. Direktiivi artiklis 6 on ette nähtud uudsussoodustuse periood varem avalikustatud disainilahendustele kaitse saamiseks – sedasama küsimust reguleerib ka disainilahenduste õiguse lepingu artikkel 6.

Disainilahenduste õiguse lepingu sõlmimise pädevuse analüüsimisel tuleb arvesse võtta ka ELi õiguse prognoositavat tulevast arengut. Komisjon võttis disainilahenduste õiguskaitse direktiivi ettepaneku 2022/0392(COD) (edaspidi „kavandatav direktiiv“) vastu 28. novembril 2022 ning nüüd tuleb Euroopa Parlamendil ja nõukogul see seadusandliku tavamenetluse teel 2024. aasta lõpuks vastu võtta.

Kavandatava direktiivi eesmärk on ühtlustada disainilahendusi reguleerivaid õigusnorme mitte ainult materiaalõiguslikust seisukohast, vaid ka menetluste ja registreerimisprotsessi teatavate aspektide suhtes. See sisaldab uusi sätteid, mis käsitlevad taotlusele esitatavaid nõudeid (artikkel 25), disainilahenduse kujutist (artikkel 26), taotluse esitamise kuupäeva (artikkel 28) ja avaldamise edasilükkamist (artikkel 30), mis on kõik küsimused, mida reguleeritakse ka disainilahenduste õiguse lepingus.

Kavandatud direktiivi eesmärkide suhtes on põhjenduses 10 selgitatud, et vaja on „ühtlustada menetluseeskirju, et hõlbustada liidus disainilahenduste õiguste omandamist, haldamist ja kaitset. Seepärast tuleks teatavad peamised menetlusõiguse sätted, mis käsitlevad disainilahenduse registreerimist liikmesriikides, ja ELi disainilahenduste süsteemi omavahel vastavusse viia. Liikmesriikide õiguse alusel toimuvate menetluste puhul on piisav, kui kehtestatakse üldpõhimõtted ja jäetakse liikmesriikidele võimalus kehtestada üksikasjalikumad normid.“

Liikmesriikide ja ELi õiguses sätestatud menetluste omavaheliste suhete kohta on kavandatud direktiivi põhjenduses 3 lausutud otsesõnu, et „disainilahenduste süsteemide paralleelne olemasolu ja tasakaal liikmesriikide ja liidu tasandil on liidus intellektuaalomandi kaitse nurgakivi“. Põhjenduses 9 on märgitud, et „õigusnormide ühtlustamist, mis on saavutatud direktiiviga 98/71/EÜ“, on vaja „laiendada ka muudele disainilahendusi käsitlevate materiaalõiguslike normide aspektidele, millega reguleeritakse registreerimise kaudu kaitstud disainilahendusi vastavalt määrusele (EÜ) nr 6/2002“

Sõnastuse poolest on sätestatud kohustused mõnevõrra erinevad. Mõnel puhul kehtestatakse kavandatava direktiiviga kohustuslikud miinimumnõuded, kuid jäetakse liikmesriikidele võimalus võtta täiendavaid meetmeid. Näiteks on artiklis 25 sätestatud taotlusele esitatavad miinimumnõuded. Teised sätted on täiesti vabatahtlikud. Näiteks võimaldab artikli 28 lõige 2 liikmesriikidel nõuda taotluse esitamise kuupäeva määramise eest lõivu (kuid ei muuda seda kohustuslikuks). Kolmandat liiki sätete puhul käib kindla reegliga kaasas tasu võtmise õigus (vt näiteks artikli 25 lõige 2 taotluse esitamise kohta). Nii on direktiivis selgelt sätestatud mitu tähtaega. Suurem kaalutlusruum jäetakse liikmesriikidele riigisiseste disainilahenduse õiguse kehtetuks tunnistamise menetluste kehtestamisel, kuid sellised menetlused peavad siiski vastama teatavatele miinimumnõuetele (artikkel 31).

Nõukogu määrus (EÜ) nr 6/2002 ühenduse disainilahenduse kohta

Ettepanek: määrus, millega muudetakse nõukogu määrust (EÜ) nr 6/2002 ühenduse disainilahenduse kohta ja tunnistatakse kehtetuks komisjoni määrus (EÜ) nr 2246/2002

Disainilahenduste määrusega loodi kogu ELi hõlmav süsteem, mis võimaldab saada ühenduse disainilahendusele ühtse kaitse. Samuti on selles sätestatud menetlus ühenduse disainilahenduse registreerimiseks Euroopa Liidu Intellektuaalomandi Ametis. disainilahenduste õiguse lepingu kõik sätted vastavad disainilahenduste määruse asjaomastele sätetele. See tähendab, et kohustused, mille EL võtab disainilahenduste õiguse lepingu sõlmimisel, kuuluvad valdkonda, mis on juba ELi õigusega hõlmatud.

Võttes arvesse ELi õiguse ettenähtavat arengut, võttis komisjon 28. novembril 2022 vastu määruse ettepaneku, millega muudetakse nõukogu määrust (EÜ) nr 6/2002 ühenduse disainilahenduse kohta ja tunnistatakse kehtetuks komisjoni määrus (EÜ) nr 2246/2002 (edaspidi „kavandatav määrus“), mille Euroopa Parlament ja nõukogu peaksid seadusandliku tavamenetluse käigus 2024. aasta lõpus vastu võtma.

Kavandatava määruse eesmärk on ajakohastada ja parandada kehtivaid sätteid ning parandada ELi disainilahenduste kaitse kättesaadavust, tõhusust ja taskukohasust. disainilahenduste õiguse lepingu kõik sätted vastavad ka kavandatud määruse asjaomastele sätetele.

Hinnang

disainilahenduste õiguse lepingu reguleerimisalasse kuuluvaid küsimusi tuleks pidada liidu ainupädevusse kuuluvaks.

Esiteks kuuluvad disainilahenduste õiguse lepinguga reguleeritud küsimused valdkonda, mis on juba reguleeritud liidu õigusega, nagu näitab disainilahenduste määruse materiaalõiguslik kohaldamisala ja varem avalikustatud disainilahendustele kaitse saamiseks ette nähtud uudsussoodustuse perioodi ühtlustamine, mis on sätestatud direktiivi artiklis 6.

Teiseks mõjutab sama valdkonda liidu õiguse ettenähtav areng edaspidi, nagu nähtub kavandatava määruse ja kavandatava direktiivi ettepanekust. Direktiivi ettepanek kajastab tõepoolest liidu seadusandja sõnaselget valikut reguleerida ja ühtlustada disainilahenduste valdkonna menetlusnõudeid, mis on jäetud direktiiviga 98/71/EÜ liikmesriikide otsustada. Direktiivi ettepanekuga taotletav nõuete oluline täiendav ühtlustamine jätab liikmesriikidele menetluslikes küsimustes vaid piiratud kaalutlusruumi.

Eespool esitatud sätetele tuginedes tuleb seega asuda seisukohale, et disainilahenduste õiguse lepingu sõlmimine kuulub Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 3 lõigete 1 ja 2 alusel liidu ainupädevusse.

Soovitus:

NÕUKOGU OTSUS,

millega antakse luba alustada läbirääkimisi disainilahenduste õiguse lepingu üle

EUROOPA LIIDU NÕUKOGU,

võttes arvesse Euroopa Liidu toimimise lepingut, eriti selle artikli 218 lõikeid 3 ja 4,

võttes arvesse Euroopa Komisjoni soovitust,

ning arvestades järgmist:

(1) Alates 2005. aastast on Maailma Intellektuaalse Omandi Organisatsiooni (WIPO) egiidi all tehtud jõupingutusi tööstusdisainilahenduste kaitse taotluste teatavate menetluslike aspektide ühtlustamiseks rahvusvahelisel tasandil.

(2) Nende jõupingutuste tulemusena kutsus WIPO peaassamblee 2022. aastal kokku 2024. aastaks diplomaatilise konverentsi, et sõlmida ja võtta vastu disainilahenduste kaitset reguleerivate õigusnormide ühtlustamist käsitlev leping (edaspidi „disainilahenduste õiguse leping“).

(3) Diplomaatiline konverents, millel pidada läbirääkimisi disainilahenduste õiguse lepingu tulevaste sätete üle, on kavas korraldada 11.–22. novembril 2024.

(4) disainilahenduste õiguse lepingu eesmärk on ühtlustada tööstusdisainilahenduste kaitse taotlemise teatavaid menetlusi ja vorminõudeid, muutes disainilahenduste rahvusvahelise registreerimise lihtsamaks ja prognoositavamaks, mis aitab edendada loomemajanduse ja tööstusdisainerite huve.

(5) Liit peaks osalema disainilahenduste õiguse lepingu üle peetavatel läbirääkimistel,

ON VASTU VÕTNUD KÄESOLEVA OTSUSE:

Artikkel 1

Komisjonile antakse luba alustada Maailma Intellektuaalse Omandi Organisatsiooni raames liidu nimel läbirääkimisi disainilahenduste kaitset reguleerivate õigusnormide ühtlustamist käsitleva lepingu üle, konsulteerides intellektuaalomandi töörühmaga (erikomitee).

Artikkel 2

Läbirääkimisjuhised on esitatud käesoleva otsuse lisas.

Artikkel 3

Käesolev otsus on adresseeritud komisjonile.

Brüssel,

Nõukogu nimel
eesistuja Charles Michel